

Conners-Wells Öz-Bildirim Ölçeği Kısa Formunun Türk Ergenlere Uyarlama Çalışması

Adaptation Study of Conners-Wells Self-Report Scale Revised Short Form to Turkish Adolescents

Sema Kaner¹, Şener Büyükoztürk², Elvan İşeri³

¹Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Emekli, ²Prof.Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, ³Prof.Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği-Kısa (C-WEÖÖ-K) formunun Türk ergenlere uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Katılımcılar, 12-17 yaşındaki 2822 ergendir. Ergenlerin C-WEÖÖ-K'ya verdikleri yanıtlardan elde edilen verilere Doğrulayıcı Faktör Analizi-DFA uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği ayrıca alt ölçekler arası korelasyonlar ve madde analizi yoluyla da incelenmiştir. Ölçüt geçerliği için C-WEÖÖ-K'nın Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği-Uzun (C-WEÖÖ-U), Conners Anababa Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş/Kısa, Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş/Kısa ile ilişkileri incelenmiştir. C-WEÖÖ-U'nun iç tutarlılığı Cronbach alfa, ölçeğin zaman içindeki tutarlılığı ise test-yeniden test yöntemiyle test edilmiştir. **Bulgular:** Üç alt ölçekten ve bir yardımcı ölçekten oluşan C-WEDÖ-K'nın yapı geçerliliğine ilişkin DFA sonuçları, CWÖÖ-K'nın Türk ergenlerinden elde edilen yapısının özgün ölçek ile özdeş olduğunu göstermiştir. Madde analizi, alt ölçekler arası korelasyonlar, C-WEDÖ-K'nın C-WEDÖ-U, CADÖ-YK VE CÖDÖ-YK ile korelasyonları, iç tutarlılık ve test-yeniden test analizleri C-WEÖÖ-K'nın geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. **Sonuç:** C-WEÖÖ-K'nın Türkçe formunun, diğer bilgi kaynaklarının yanı sıra davranım, bilişsel, dikkat, hiperaktivite ve dürtüsellik ile ilgili sorunları taramada ve değerlendirmede, uygulanan tedavinin etkisini belirlemede, ergenlerin görüşlerine dayalı olarak kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ancak, farklı DEHB tiplerinde ve farklı psikiyatrik tanı gruplarında ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde yarar vardır.

Anahtar Sözcükler: Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği-Kısa, doğrulayıcı faktör analizi, geçerlilik, güvenilirlik.

(*Klinik Psikiyatri 2012;15:208-217*)

SUMMARY

Objectives: In this study, it is aimed to examine psychometric properties of the Conners-Wells Adolescent Self-Report Scale-Short (CASS-S) with Turkish adolescents. **Methods:** The subjects were 2822 adolescents aged 12-17 years old and Confirmatory Factor Analysis-CFA was performed for their responses to CASS-S form. The structure validity of the scale was also investigated by the correlations between subscales and item analysis. Conners Adolescent Self-Report-Long (CASS-L), Conners Parent Rating Scale-Revised Short (CPRS-RS) and, Conners Teacher Rating Scale-Revised Short (CTRS-RS) were used to assess validity of the CASS-S. Internal reliability of CASS-S was measured with Cronbach's alpha coefficient. Test-retest reliability was also investigated. **Results:** Results of CFA suggested that CASS-S' structure derived from Turkish teachers were fit to the original structure of the CASS-S. Correlations between CASS-S and CASS-L, CTRS-RS, and CPRS-RS were from low to high (respectively, 0.28-0.83; 0.12-0.27, 0.20-0.66). Intercorrelations between subscales of the CASS-S were between 0.33-0.74. Item analysis revealed that CASS-S was discriminate upper 27% group from lower 27% group significantly ($p<0.00$). Cronbach's alpha coefficient (0.60-0.74), and test-retest reliability (0.74-0.80) was also investigated. **Conclusion:** It was concluded that besides the other information sources, the Turkish form of CASS-S is a valid and reliable instrument based on adolescents' reports and can be use to screen and assess adolescents who have conduct, attention, cognitive, and impulsive problems in Turkey. However, CASS-S' structure validity must be investigated on the adolescents with different types of ADHD and different psychiatric diagnosis.

Key Words: Conners-Wells Adolescent Self-Report Scale-Short, confirmatory factor analysis, reliability, validity.

GİRİŞ

Klinik ortamlarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), DSM-IV (DSM-IV-TR 2001) tanı ölçütlerine göre değerlendirilmektedir. DSM'nin yanı sıra, klinik tanıyı desteklemek ve uygulanan tedavinin ve eğitimin etkilerini belirlemek amacıyla ölçme araçları da kullanılmaktadır. Bu araçların bir kısmı anne-babaların, bir kısmı öğretmenlerin görüşlerine dayalıdır. Anne-babalar ve öğretmenler çocukluk ve ergenlik döneminde gözlenen DEHB gibi birçok bozuklukla ilgili önemli ve en çok başvurulan bilgi kaynakları olmakla birlikte, çocuklar özellikle ergenlik dönemine girdiklerinde ergenlerle ilgili bilgilerin doğrudan kendi bildirimlerine dayalı olarak alınmasında yarar vardır (Conners 1997). Anne-babalar ve öğretmenler çocukların ve gençlerin davranışlarını ev veya okul ortamlarına özgü olarak algıladıkları için, onlardan elde edilen bilgiler çelişkili olabilmektedir. Bu nedenle, sadece anne-baba veya sadece öğretmen görüşüne dayanmak, çocuğun veya gencin sorununu tam olarak yansıtmayabilmektedir (Conners 1997, Conners ve ark. 1997). Çocukların/ergenlerin öz bildirimleri, diğer bilgi kaynakları yoluyla elde edilemeyen, doğrudan öznel yaşantılarına dayalı birçok bilgiyi ilk elden edinmemizi sağlamaktadır. Conners ve ark. (Conners 1997, Conners ve ark. 1997) ergenlik ve yetişkinlik dönemlerine de izlerini taşıyan DEHB'nin yanı sıra, ergenlerin ailesel, duygusal, bilişsel ve davranışsal sorunlarını da değerlendirmeyi amaçlayan onların görüşlerine dayalı Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği-C-WEÖÖ'ni (Conners-Wells Adolescent Self Report Scale-CASS) geliştirmişlerdir. C-WEÖÖ'nün uzun ve kısa formları vardır (Conners 1997, Conners ve ark. 1997). Uzun formlar, özellikle DEHB olmak üzere diğer sorun davranışlarla ilgili ayrıntılı değerlendirme yaparken, kısa formlar zaman sınırlaması olduğunda ve sık değerlendirme gerektiğinde kullanılmakta ve davranım bozuklukları, dikkat problemleri ve dürtü kontrolsüzlüğüyle ilgili sorunların yanı sıra, DEHB indeksi yoluyla da doğrudan DEHB'yi değerlendirmektedir.

C-WEÖÖ'nün kısa formu-C-WEÖÖ-K birçok çalışmada kullanılmıştır (Cho ve ark. 2008, Rucklidge ve Hancock 2002). Buna karşın, C-WEÖÖ-K'nın farklı özellikleri olan gruplarda veya

farklı kültürlerde psikometrik özelliklerinin incelendiği çok az çalışma vardır. Ancak, bu çalışmalarda C-WEÖÖ-K'nın o kültüre özgü psikometrik özellikleri hakkında yeterli kanıtlar sunulmamıştır. Örneğin, Bahn ve ark. (akt. Cho ve ark. 2008), C-WEÖÖ-K'nın Kore'li DEHB olan ergenlerde geçerlilik ve güvenilirliğini incelemiş, ancak Kore dilinde yazılmış bu çalışmaya ulaşamamıştır. Parker ve ark. (2005) C-WEÖÖ'nün kısa formunun faktör yapısını 7-17 yaşlarındaki çocuk ve ergenlerde, Steer ve ark. (2001) ise 12-17 yaşlarında psikiyatrik tanı konan ergenler üzerinde incelemişlerdir (Pierrehumbert ve ark. 2006) C-WEÖÖ-K'yı Fransızcaya, İsmail ve ark. (2010) Malezya diline çevirmiş, ancak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmadan kullanmışlardır.

Türkiye'de, özgül olarak ergen görüşlerine dayanan, özellikle DEHB olmak üzere dikkat ve hiperaktiviteyle ilgili sorunları, dürtü kontrolsüzlüğünü ve davranımla ilgili sorunları değerlendirmek için daha çok çeşitli duygusal ve davranışsal sorunları değerlendiren araçların içinde yer alan alt ölçeklere başvurulmaktadır. Örneğin, 11-18 yaş grubu için Kendini Değerlendirme Ölçeği'nde dikkat sorunları (Erol ve Türütgen 1997), 6-18 yaş grubu için KIDDIE-SAD'de DEHB (Gökler ve ark. 2004). 11-16 yaş grubu için Güçler ve Güçlükler Anketinde DEHB (Güvenir ve ark. 2008). 11-17 yaş için Gelişim ve Ruhsal Sağlık Değerlendirmesinde DEHB (Dursun 2009), Offer Benlik İmajı Anketinde dürtü kontrolü (İnanç 1990) alt ölçekleri bulunmaktadır. Bunun dışında Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (Günay ve ark. 2006, Turgay 1995, Doğan ve ark. 2009, Öncü ve ark. 2005) 18 yaş ve üzerindeki bireylerde DEHB'yi belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. C-WEÖÖ ise hem davranım bozukluğu, bilişsel problemler, dikkatsizlik ve hiperaktivite alt ölçekleriyle hem de DEHB indeksi ile 12-17 yaşındaki ergenlerin bildirimlerine dayalı olarak DEHB'nin temel belirtilerini değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçektir. Yüksek iç tutarlılığı, doyurucu test-tekrar test güvenilirliği ve iyi bir ölçüt geçerliği olan C-WEÖÖ özellikle DEHB olmak üzere pek çok problem ile ilgili geçerli ve güvenilir bilgi vermektedir ve bu amaçla yaygın olarak kullanılmaktadır (Cho ve ark. 2008, Rucklidge ve Hancock 2002, Deb ve ark.

2008, Parker ve ark. 2005). Bu nedenle, C-WEÖÖ-K'nın ülkemiz DEHB çalışmalarına önemli bir katkısı olacağı söylenebilir. Bunun yanı sıra, ilk kez bu çalışma ile C-WEÖÖ-K'nın farklı bir kültür için uygunluğu kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Bu bağlamda, araştırmada C-WEÖÖ-K'nın faktör yapısı 12-17 yaş grubundaki Türk gençlerinde tekrarlanabilir olup olmadığı ve ölçeğin psikometrik özellikleri değerlendirilecektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma grubu

Araştırmanın evreni, Türkiye'de 12-17 yaş arası çocuklar ve gençlerdir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden kolay ulaşılabilecek altı il (Ankara, Gümüşhane, Iğdır, Konya, Giresun, Bolu) araştırma kapsamına alınmıştır. Her ilde farklı sosyo-ekonomik çevrelerden olmak üzere 12-14 yaş için ilköğretim ikinci kademedeki altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların her birinden birer şube; 15-17 yaş için liselerden dokuzuncu, onuncu ve onbirinci sınıflardan birer şube okul yönetimlerinde yansız olarak seçilmiştir. Böylece, seçilen şubelerde yer alan çocuklar, gözlem birimi olarak ulaşılan örneklemi oluşturmuştur. Araştırma grubu 1632 kız (%57.8) ve 1190 erkek (%42.2) olmak üzere toplam 2822 ergenden oluşmaktadır. 12-17 yaşları arasındaki ergenlerin yaş ortalaması ve standart sapmaları sırasıyla 14.62 ve 1.91'dir.

Veri toplama araçları

Conners-Wells Ergen Öz bildirim Ölçeği-Kısa-CWEÖÖ-K (Conners-Wells' Adolescents Self-Report Scale-Short-CASS-S): Conners ve ark. (1997) tarafından geliştirilen ve ergenlerdeki davranım bozukluklarını, dürtü kontrolsüzlüğünü, dikkat eksikliği, hiperaktifite sorunlarını ve DEHB belirtilerini değerlendirmeyi amaçlayan CWEÖÖ-K, 12-17 yaşları arasındaki gençlerin kendileriyle ilgili görüşlerini son bir aya göre değerlendirmelerine dayalıdır. Conners, CWEÖÖ-K'yı, uzun formda faktör yükü en yüksek olan maddeleri seçerek oluşturmuştur (Conners 1997, Conners ve ark. 1997) CWEÖÖ-K, üç alt ölçekten oluşmaktadır: 1. Davranım bozukluğu-DB, 2. Bilişsel problemler, dikkatsizlik - BP-D, 3. Hiperaktifite-H. CWEÖÖ-YK, olası DEHB tanısı konmuş çocukları ve ergen-

leri değerlendiren bir yardımcı ölçek olan Dikkat Eksikliği Hiperaktifite İndeksi-DEHB ölçeğini de içermektedir. Ölçeğin her maddesi için 0-3 arasında puanlanan dört yanıt seçeneği vardır. Hiçbir zaman doğru değil (hiçbir zaman, çok ender), 0 puan; biraz doğru (bazen), 1 puan; oldukça doğru (sık sık, oldukça çok), 2 puan; çok doğru (çok sık), 3 puan. CWEÖÖ-K'den elde edilen yüksek puan, ergenin CWEÖÖ-K'da tanımlanan sorunlara o kadar çok sahip olduğunu göstermektedir.

Conners-Wells Ergen Öz bildirim Ölçeği-Yenilenmiş Uzun-C-WEÖÖYU (Conners-Wells' Adolescents Self-Report Scale-Revised Long-CASS-RL): Conners ve ark. (1997) tarafından geliştirilen C-EÖÖ-YU, altı alt ölçekten oluşmaktadır: 1. Aile problemleri-AP, 2. Duygusal problemler-DUP, 3. Davranım problemleri-DP, 4. Bilissel problemler-dikkatsizlik-BP-D, 5. Öfkeyi kontrol problemleri-ÖK, 6. Hiperaktifite-H. Bu alt ölçeklerin dışında istenirse birlikte kullanılabilen DSM-IV'e dayalı olarak geliştirilen Dikkat Eksikliği Hiperaktifite İndeksi ve DSM-IV Semptomları Alt Ölçekleri de bulunmaktadır. Uzun formun puanlaması, kısa formda olduğu gibidir (Kaner ve ark. 2006, Kaner ark. 2011). 12-17 yaşları arasındaki 1898 ergenden elde edilen verilere uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda bir maddenin farklı bir alt ölçekte yer almasının dışında ölçeğin kısa formunun özgün yapısının Türkçe sürümünde korunduğu gözlenmiştir. Cronbach alfa katsayıları 0.76-0.87, test-tekrar test katsayıları 0.64-0.81 arasındadır ($p < 0.01$).

Conners Anababa Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Kısa-CADÖ-YK (Conners Parent Rating Scale-Revised Short-CPRS-RS): Conners (1997) tarafından, uzun formlarda faktör yükü en yüksek olan maddelerin seçilmesiyle oluşturulmuştur. CADÖ-K'de, 27 madde üç alt ölçekle (karşı gelme, bilişsel problemler-dikkatsizlik, hiperaktifite) bir yardımcı ölçekte (DEHB indeksi) toplanmıştır. Yanıt seçenekleri C-WEÖÖ kısa ve uzun formlarının yanıt seçenekleriyle aynıdır. Türkiye için uyarlama çalışması Kaner ve ark. (baskıda) tarafından yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, özgün yapının Türk kültürü için de geçerli olduğunu ortaya koymuştur. Cronbach alfa katsayıları 0.73-0.86; test-tekrar test katsayıları 0.56-0.72 arasındadır ($p < 0.01$).

Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Kısa-CÖDÖ-YK (Conners Teacher Rating Scale-Revised Short-CTRS-RS): Kısa öğretmen formu da kısa anababa formu gibi uzun formdan türetilmiştir (Conners 1997). Yirmi sekiz maddeden oluşan kısa öğretmen formu anababa formundaki benzer üç alt ölçeğe (karşı gelme, bilişsel problemler-dikkatsizlik, hiperaktivite) ve bir yardımcı ölçeğe (DEHB indeksi) sahiptir (Conners 1997).

Türkiye için uyarlama çalışması Kaner ve ark. (baskıda) tarafından yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, CÖDÖ-YK'nın özgün yapısını Türk kültüründe de koruduğunu göstermiştir. Cronbach alfa katsayıları 0.86-0.93; test-tekrar test katsayıları 0.77-0.87 arasındadır ($p < 0.01$).

C-WEÖÖ-K'nın Özgün Formunun Türkçeleştirilmesi

C-WEÖÖ-K'nın Türkçe çevirisi için C-WEÖÖ-Uzun (C-WEÖÖ-U) için yapılan çeviri çalışmasından yararlanılmıştır. C-WEÖÖ-U'nun dilimize kazandırılması için orijinal dile (İngilizce) ve hedef dile (Türkçe) hakim, ikisi psikolog, biri psikiyatrist, diğerleri de eğitmen ve dil uzmanı olmak üzere beş kişilik bir ekip tarafından ölçeklerin Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. Daha sonra elde edilen ortak metin, iki uzman tarafından yeniden İngilizce'ye çevrilip orijinal metin ile tutarlılığı incelenmiş ve dil açısından ölçeklerin son durumu elde edilmiştir. C-WEÖÖ-U'nun maddeleri, Türkçeleştirilmiş C-WEÖÖ-U'nun maddelerinin arasından seçilerek bu çalışmada kullanılmıştır.

İşlem

Araştırma grubu belirlendikten sonra ölçme araçları okul yönetimlerinin izni ile rehber öğretmenler tarafından sınıf öğretmenlerine iletilmiştir. Ölçme araçları sınıflarda öğrencilere toplu olarak uygulanmıştır. Uygulamada gönüllülük ilkesi benimsenmiştir. 3000 ölçme aracından uygun olmayan yanıtlar elenmiş ve 2822 ölçekten elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak analizler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

C-WEÖÖ-K'nın üç faktörden oluşan özgün fak-

töriyel yapısının geçerliliği, Doğrulayıcı Faktör Analizi-DFA ile incelenmiştir. DFA'da ölçeğin faktöriyel yapısının (modelin) geçerliliğini değerlendirmek için bu çalışmada, İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR veya RMS) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) indeksleri kullanılmıştır. Literatürde GFI, AGFI, NFI, NNFI ve CFI değerlerinin 0.90 civarında ve üzerinde RMSEA ve RMR değerlerinin ise 0.10'dan düşük çıkması modelin gerçek verilerle uyumu için birer ölçüt olarak kabul edilmektedir (Anderson ve Gerbing 1984, Becker ve ark. 2004). x^2/sd oranının 0-5 arasında olması beklenir (Anderson ve Gerbing 1984, Kline 2005, Schermelleh-Engel ve Moosbrugger 2003, Şimşek 2007).

Ölçek puanları ile benzer ve farklı özellikleri ölçen ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiler için ve aynı çocuklardan iki farklı zamanda elde edilen puanların test-tekrar test güvenilirliği için iki puan seti arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Ölçek puanlarının iç tutarlılığı için Cronbach alfa korelasyon katsayısı kullanılmıştır. İki farklı gruptan elde edilen puanlar arasındaki farklılıkların anlamlılığını test etmek için ise t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Geçerlilik çalışmaları

Yapı geçerliği: C-WEÖÖ-K'nın yapı geçerliği öncelikle DFA ile incelenmiştir. DFA sonuçları, ölçeğin Türk kültürü için de özgün yapısını koruduğunu göstermiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum istatistikleri şunlardır: $x^2/sd=11.58$; RMSEA=0.0554, RMR=0.037, GFI=0.95, AGFI=0.94, NFI=0.94, NNFI=0.93, CFI=0.94. Maddelerin faktör standardize katsayıları (yük değerleri) ise 0.30-0.51 arasında değişmekte olup tümü 0.001 düzeyinde anlamlıdır. DEHB indeksi için uyum değerleri RMSEA=0.049, RMR=0.034, GFI=0.98, AGFI=0.97, NFI=0.90, NNFI=0.88, CFI=0.91'dir. Maddelerin yük değerleri 0.68-0.91 arasında değişmekte olup tümü 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 1. C-WEÖÖ-K'nın alt ölçekleri arası korelasyonlar (n=2822)

	CWÖÖ-U		
	BP-D	H	DEHB
DP	0.46	0.36	0.44
BP-D	-	0.33	0.74
H		-	0.42

Tüm korelasyonlar 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Bir ölçeğin yapı geçerliliği, o ölçeği oluşturan alt ölçekler arası korelasyonlar yoluyla da incelenmektedir. Bu amaçla, C-WEÖÖ-K alt ölçekler arasındaki korelasyonlar hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi alt ölçekler arası korelasyonlar anlamlıdır ve düşükten yükseğe doğru değişmektedir (0.33-0.74).

C-WEÖÖ-K'nın yapı geçerliliğini belirlemenin bir diğer yolu olarak C-WEÖÖ-K ile C-WEÖÖ-U arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, kısa ve uzun formlar arasındaki korelasyonlar düşükten yükseğe doğru değişmektedir (0.28-0.83). En yüksek korelasyonlar aynı adlı alt ölçekler arasındadır.

Madde analizi ile her maddenin kendi faktörü için düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir. Madde ayırt edicilik düzeyi olarak da yorumlanan düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları davranım problemleri için 0.215-0.526, bilişsel problemler/dikkatsizlik için 0.302-0.464, hiperaktivite için 0.257-0.597 ve DEHB indeksi için 0.213-0.442'dir.

Bir diğer madde analizi yöntemi olarak C-WEÖÖ-K'den aldıkları puanlar itibarıyla alt %27'lik ve üst %27'lik gruplarda yer alan katılımcıların puan ortalamaları t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, üst %27'lik grupta yer alanların puan ortalamaları davranım problemleri alt ölçeğinde ($t=75.76$; $p<0.01$), bilişsel problemler-dikkatsizlik alt ölçeğinde ($t=87.26$; $p<0.01$), hiperaktivite alt ölçeğinde ($t=115.20$; $p<0.01$), DEHB

indeksi'nde ($t=105.08$; $p<0.01$) alt %27'lik grubunkilerden daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

C-WEÖÖ-K ile CADÖ-YK ve CÖDÖ-YK arasındaki korelasyonlar da incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5'teki değerler incelendiğinde, C-WEÖÖ-K ile CADÖ-YK arasındaki korelasyonların düşükten orta düzeye doğru değişmekte olduğu gözlenmektedir (0.20-0.66). C-WEÖÖ-K ile CÖDÖ-YK arasındaki korelasyonların ise çok düşük olduğu gözlenmektedir (0.12-0.27).

Güvenirlilik çalışmaları

C-WEÖÖ-K'nın iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca, aracın ne kadar tutarlı ölçüm yaptığını belirlemek için test-yeniden test güvenirliliği de hesaplanmıştır. C-WEÖÖ-K'nın alt ölçeklerinin Cronbach alfa ve test-yeniden test güvenirlilik değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

C-WEÖÖ-K için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları 0.60-0.74, testi yarılama katsayıları 0.56-0.65 arasında değişmektedir. Test-yeniden test güvenirliliği için C-WEÖÖ-K, 137 ergene sekiz hafta ara ile ikişer kez verilmiştir. İki puan seti arasında hesaplanan test-yeniden test güvenirlilik katsayıları 0.74-0.80 arasındadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, C-WEÖÖ-K'nın Türkiye koşullarına uygunluğu incelenmiştir. Bu amaçla, C-WEÖÖ-K'nın geçerlilik ve güvenilirliği bir dizi çalışma ile sınanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, C-WEÖÖ-K'nın Türkçeye uyarlanan formunun faktör yapısının özgün ölçek ile özdeş olduğunu göstermiştir. Elde edilen uyum indeksleri $\chi^2/sd=11.58$; RMSEA=0.0554, RMR=0.037, GFI=0.95, AGFI=0.94, NFI=0.94, NNFI=0.93, CFI=0.94'tür. DEHB indeksi için bu değerler RMSEA=0.049, RMR=0.034, GFI=0.98, AGFI=0.97, NFI=0.90, NNFI=0.88, CFI=0.91'dir. χ^2/sd oranının iki veya altında olması modelin iyi bir model olduğunu, iki ile beş arasında olması ise modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu göstermektedir (Anderson ve Gerbing 1984, Kline 2005, Sümer 2000, Şimşek 2007).

Tablo 2. C-WEÖÖ-K ile C-WEÖÖ-U arasındaki korelasyonlar (n=176)

C-WEÖÖ-U	C-WEÖÖ-K			
	DP	BP-D	H	DEHB
AP	0.56**	0.47**	0.42**	0.65**
DUP	0.44**	0.57**	0.41**	0.67**
DP	0.83**	0.58**	0.28**	0.57**
BP-D	0.58**	0.80**	0.48**	0.74**
ÖK	0.45**	0.40**	0.37**	0.53**
H	0.32**	0.44**	0.82**	0.55**
DEHB	0.47**	0.67**	0.54**	0.82**
DSM-IV-D	0.48**	0.70**	0.40**	0.73**
DSM-IV-HD	0.48**	0.54**	0.77**	0.60**
DSM-IV-T	0.52**	0.69**	0.68**	0.75**

* p<0.05 ** p<0.01

Tablo 3. Madde analizi sonuçları

Faktör / Madde No	Düzeltilmiş Madde-Top Korelasyonu	Faktör/ Madde No	Düzeltilmiş Madde-Top. Korelasyonu	Faktör/ Madde No	Düzeltilmiş Madde-Top Korelasyonu	Faktör/ Madde No	Düzeltilmiş Madde-Top. Korelasyonu	Faktör/ Madde No	Düzeltilmiş Madde-Top. Korelasyonu
I.DP		II. BP/D		III. H		IV.DEHB			
M2	0.462	M3	0.408	M5	0.482	M1	0.388	M17	0.326
M7	0.215	M8	0.425	M10	0.584	M4	0.299	M19	0.213
M12	0.526	M13	0.464	M14	0.597	M6	0.281	M21	0.442
M16	0.268	M17	0.339	M18	0.516	M9	0.228	M23	0.402
M20	0.353	M21	0.463	M22	0.257	M11	0.251	M25	0.344
M24	0.296	M25	0.302	M26	0.403	M15	0.377	M27	0.425

Bu çalışmada, χ^2/sd için elde edilen değer kabul edilir uyum değerinin oldukça üzerindedir ($\chi^2/sd=11.58$). Ancak, örneklem büyüklüğü arttıkça, bu oranın yükseldiği de bilinmektedir (Sümer 2000). Bu nedenle, bu yüksek oranı örneklem büyüklüğüne bağlanabilir.

Literatürde GFI, AGFI, NFI, NNFI ve CFI değerlerinin 0.90 civarında ve üzerinde RMSEA ve RMR değerlerinin ise 0.10'dan düşük çıkması modelin gerçek verilerle uyumu için birer ölçüt olarak kabul edilmektedir (Anderson ve Gerbing 1984, Schermelleh-Engel ve Moosbrugger 2003).

Bu çalışma ile elde edilen GFI, AGFI, NFI, NNFI ve CFI değerlerinin 0.90 ve üzerinde; RMSEA ve RMR değerlerinin ise modelin uyumu açısından verilen sınır değerlerin oldukça altında olduğu görülmektedir. Buna göre, C-WEÖÖ-K'nın üç faktörlü özgün yapısının bu araştırma grubu için kullanılabilir, geçerli olduğu söylenebilir. DEHB indeksinden elde edilen uyum indeks değerleri de yukarıda görüldüğü gibi kabul sınırları içinde veya üzerindedir. Bu durumda, C-WEÖÖ-K'nın özgün yapısının Türk kültürü için kullanılabilir olduğu söylenebilir.

Tablo 4. T testi sonuçları

	C-WEÖÖ-K			Üst %27			t
	s	Ort.	SS	s	Ort.	SS	
DP	1106	0.00	0.00	1283	4.72	2.23	75,76**
BP-D	958	1.29	0.75	1197	7.78	2.43	87.26**
H	1065	5.60	2.15	1096	18.44	3.41	105.08**
DEHB	1209	2.56	1.36	1432	10.29	2.07	115.20**

**p<0.01

Tablo 5. C-WEÖÖ-K ile CADÖ-YK ve CÖDÖ-YK arasındaki korelasyonlar

C-WEÖÖ-K	CADÖ-YK (n=73)				CÖDÖ-YK (n=102)			
	KG	BP-D	H	DEHB	KG	H	BP-D	DEHB
DP	0.63**	0.61**	0.37**	0.56**	0.21*	0.18	0.27*	0.23*
BP-D	0.47**	0.66**	0.49**	0.66**	0.16	0.20	0.26*	0.21*
H	0.20	0.22	0.49**	0.33*	0.12	0.14	0.09	0.12
DEHB	0.52**	0.52**	0.42**	0.59**	0.22*	0.26*	0.18	0.22*

* p<0.05 ** p<0.01

Tablo 6. C-WÖÖ-K'nın içtutarlılık ve test-tekrar test güvenilirlik katsayıları

Güvenilirlik Değerleri	DB	BP/D	H	DEHB
Cronbach alfa (n=2822)	0.60	0.67	0.74	0.69
Test-yeniden test (n=137)	0.74**	0.78**	0.75**	0.80**

** p<0.01

Önceden de belirtildiği gibi, Conners (1997) C-WEÖÖ-K'yı, uzun ergen formu verilerine uyguladıkları açımlayıcı faktör analizinde en yüksek faktör yük değerlerine sahip olan maddeleri seçerek oluşturmuştur. Conners (1997) karşı gelme, bilişsel problemler-dikkatsizlik ve hiperaktivite alt ölçeklerinin faktör yüklerinin sırasıyla 0.286-0.631, 0.425-0.620 ve 0.468-0.800 arasında değiştiğini bildirmiştir. Daha sonra üç faktörü oluşturan 18 maddeye doğrulayıcı maksimum olasılık faktör analizi uygulamış ve uyum indeks değerlerinin GFI=0.93, AGFI=0.91 ve RMS=0.05 olduğunu bulmuş ancak DEHB indeksi için bu değerleri bildirmemiştir (Conners 1997). 12-17 yaş grubundaki ergenler ile C-WEÖÖ-K'nın yapı geçerliliğini yeniden inceleyen Parker ve arkadaşlarının (2005) uyum indeks değerleri de C-WEÖÖ-K için

GFI=0.91, AGFI=0.89 ve RMS=0.05, DEHB İndeksi için GFI=0.94, AGFI=0.92 ve RMS=0.05'dir. Ayaktan tedavi gören değişik tanı 13-17 yaş grubundaki ergenlerden elde edilen verilere uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, Steer ve ark. (Steer ve ark. 2001) uyum değerlerini GFI=0.87, AGFI=0.83, RMR=0.06 olarak bulmuştur. Conners (1997), Parker ve ark. (2005) ile Steer ve ark.'nın (2001) bulgularıyla karşılaştırıldığında, Türkiye çalışmasından elde edilen uyum indeks değerlerin, alan yazında kabul edilen uyum ölçütleri açısından daha uygun olduğunu söyleyebiliriz. Doğrulayıcı faktör analizinde özgün yapıya uygun şekilde üç faktör olduğu doğrulanmıştır. C-WEÖÖ-K'nın çok faktörlü yapısı, alt ölçeklerin farklı sorun davranışları değerlendirdiğinin bir belirtisidir. Bu durumla tutarlı

şekilde, C-WEÖÖ-K'nın alt ölçekler arası korelasyonlarının düşükten ortaya doğru değiştiği (0.33-0.74) gözlenmektedir. Özgün ölçek için bu değerler oldukça benzer şekilde 0.37-0.75 arasındadır (Conners 1997).

C-WEÖÖ-K ve C-WEÖÖ-U formlarında aynı adları taşıyan alt ölçekler (davranım problemleri, bilişsel problemler-dikkatsizlik, hiperaktivite ve DEHB indeksi) arası korelasyonların yüksek olması (sırasıyla 0.83, 0.80, 0.82 ve 0.82) ise kısa ve uzun formların birbirlerinin yerine kullanılabilirliğinin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Conners (1997) kısa ve uzun formları karşılaştırmadığı için, iki çalışmanın bulguları bu analiz açısından değerlendirilememiştir.

Kısa ergen-anababa-öğretmen formları (C-WEÖÖ-K, CADÖ-YK, CÖDÖ-YK) arasındaki ilişkiler incelendiğinde, yine aynı adlı alt ölçekler (bilişsel problemler-dikkatsizlik, hiperaktivite ve DEHB indeksi) arasındaki ilişkilerin ergen-anababa için sırasıyla 0.66, 0.49 ve 0.59, ergen-öğretmen ikilisi için ise 0.26, 0.14 ve 0.22 olduğu gözlenmektedir. Conners (1997), ergen-anababa tutarlılığına ilişkin değerleri kızlar için 0.42, 0.28, 0.41, erkekler için 0.53, 0.39, 0.49 olarak; ergen-öğretmen tutarlılığına ilişkin değerleri ise kızlar için 0.29, 0.19, 0.16, erkekler için 0.40, 0.17, 0.38 olarak bildirmiştir. Parker ve ark. (2005) ise, sadece ergen-anababa tutarlılığını incelemiş ve onlar da aynı adlı alt ölçekler arasındaki ilişkileri sırasıyla 0.45, 0.39, 0.49 olarak bildirmiştir. Görüldüğü gibi, farklı çalışmalarda da benzer değerler bulunmuştur.

C-WEÖÖ-K'nın kısa anababa ve öğretmen formlarıyla ilişkileriyle ilgili bu bulgularımıza topluca bakıldığında, ergen-anababa değerlendirmeleri arasındaki tutarlılığın, ergen-öğretmen değerlendirmeleri arasındaki tutarlılıktan daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Conners (1997) da aynı yönde sonuçlara ulaşmıştır. Bu bulgu, alan yazındaki birçok araştırma bulgusu ile aynı yöndedir (Conners 1997, Parker ve ark. 2005, Becker ve ark. 1987, Kaner 2011). Bu çalışmada, alan yazındaki birçok çalışmada olduğu gibi, farklı bilgi kaynakları (anababa, öğretmen ve ergen) arasındaki ilişkilerin düşükten ortaya doğru değiştiği saptanmıştır (Achenbach ve ark. 1987, Sullivan ve Riccio 2007). Bu iki bulgu birlikte

değerlendirildiğinde, anababaların, öğretmenlerin ve ergenlerin sorun davranışlara ilişkin belirtileri farklı algılayıp farklı değerlendirdiklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda, farklı bilgi kaynaklarının değerlendirmelerini geçersiz veya güvenilmez olarak değerlendirmek yerine farklı bilgi kaynaklarının tanınmaya farklı şekillerde katkıda buldukları, aynı bireyi ev ve okul gibi farklı bağlamlar içinde değerlendirdikleri ve her bir bilgi kaynağının birbirlerinin yerine geçemeyeceği şeklinde değerlendirmek daha uygun olacaktır (Sullivan ve Riccio 2007).

Madde analizi sonuçları, tüm alt ölçeklerde düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının 0.20 ve üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Madde-toplam korelasyonunun 0.20 ve üzerinde olması, o maddenin toplam puana önemli katkıda bulunduğunu ve maddenin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğunu göstermektedir (Aiken 2000, Ebel 1965) Buna dayanarak, C-WEÖÖ-K'nın maddelerinin ayırt edicilik düzeyinin yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Alt ve üst %27'lik gruplar arasındaki farklar da tüm alt ölçeklerde anlamlı bulunmuştur. Bir diğer deyişle, ölçek yüksek ve düşük puan alanları ayırt etmektedir. Ancak, C-WEÖÖ-K'nın ayırt edici geçerliliğinin öncelikle DEHB olmak üzere farklı tanısı olan ve olmayan gruplarda karşılaştırılması gerekmektedir. Conners (1997), DEHB olan ergenlerin C-WEÖÖ-K'nın tüm alt ölçeklerinde tanı koyulmamış ergenlerden daha yüksek puan aldıklarını bildirmiştir. Ayrıca, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluklarını değerlendiren başka ölçme araçlarıyla ölçüt geçerliliğinin test edilmesi gerekmektedir.

C-WEÖÖ-K'nın güvenilirliği Cronbach alfa korelasyon katsayısı ve test-yeniden test yöntemleri ile incelenmiştir. Bu çalışmada, C-WEÖÖ-K'nın iç tutarlılık katsayıları 0.60 ile 0.74 arasında değişmektedir. Conners'ın (1997) bulduğu Cronbach alfa değerleri ise daha yüksektir (0.75-0.85). Ölçek puanlarının güvenilirlik katsayılarının 0.70'den daha yüksek olması genel olarak tatmin edici bulunmaktadır. Bununla birlikte bu düzeye yakın bir güvenilirlik tahmini kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir (Şencan 2005).

Madde analizi yapı geçerliğine ilişkin kanıt vermesinin yanı sıra iç tutarlılığa ilişkin de değer-

lendirme yapılmasına olanak tanımaktadır. Önceden bildirildiği gibi madde analizi sonuçları alt ölçeklerdeki maddelerin alt ölçeklerin toplamlarıyla korelasyonlarının kabul sınırlarının üzerinde olduğunu göstermektedir. Elde ettiğimiz test-yeniden test güvenilirlik katsayıları (0.74-0.80) daha doyurucu düzeydedir ve Conners'in (1997) değerleriyle (0.72-0.87) benzerlik göstermektedir. Dört faktörden üçünde elde edilen alfa güvenilirlik değerleri görece düşük olmakla birlikte kabul edilen sınırlar içinde olduğunu, madde analizi ve test-tekrar test güvenilirliği ile diğer psikometrik özellikleri tatmin edici düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Yine de güvenilirlik analizlerinin yeni örneklemeler ile sınanmasında yarar vardır.

Bu çalışmada veriler araştırmacıların kolay ulaşabilecekleri altı ilden toplanmıştır. Yine de bu çalışmanın verileri sonuç olarak, C-WEÖÖ-K'nın 12-17 yaş arasındaki Türk ergenlerde güvenle kullanılacak psikometrik özelliklere sahip olduğuna ilişkin kanıtlar sunduğunu söyleyebiliriz. Ancak, ileri çalışmalarda, Türkiye'nin yedi coğrafik bölgesini temsil edecek diğer illerden de veri toplanarak analizlerin yinelenmesinde yarar vardır.

Yazışma adresi: Dr. Sema Kaner, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Emekli, Ankara, semakaner@gmail.com

KAYNAKLAR

- Achenbach TM, McConaughy SH, Howell CT (1987) Child/adolescent behavioral and emotional problems: Implications of cross-informant correlations for situational specificity. *Psychol Bull*, 101:212-232.
- Anderson JC, Gerbing DW (1984) The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49:155-173.
- Aiken LR (2000) *Psychological testing and assessment*. New York, A Pearson Education Company.
- Becker A, Hagenberg N, Roessner V ve ark. (2004) Evaluation of the self-reported SDQ in a clinical setting: Do self-report tell us more than ratings by adult informants? *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 13:17-24.
- Cole DA (1987) Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *J Consult Clin Psychol*, 55:1019-1031.
- Conners CK (1997) *Conners' Rating Scales-Revised*. Instruments for use with children and adolescents. Toronto, MHS.
- Conners CK, Wells KC, Parker JDA ve ark. (1997) A new self-report scale for assessment of adolescent psychopathology: Factor structure, reliability, validity and diagnostic sensitivity. *J Abnorm Child Psychol*, 25:487-497.
- Cho SC, Kim JW, Choi HJ ve ark. (2008) Associations between symptoms of attention deficit hyperactivity disorder, depression, and suicide in Korean female adolescents. *Depress Anxiety*, 25: 142-146.
- De Los Reyes A, Kazdin AE (2005) Informant discrepancies in the assessment of childhood psychopathology: A critical review, theoretical framework, and recommendations for further study. *Psychol Bull*, 131:483-509.
- Deb S, Dhaliwal AJ, Roy M (2008) The usefulness of Conners' Rating Scales-Revised in screening for attention deficit hyperactivity disorder in children with intellectual disabilities and borderline intelligence. *J Intellect Disabil Res*, 52:950-965.
- Doğan S, Öncü B, Varol-Saraçoğlu G ve ark. (2009) Erişkin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu kendi bildirim ölçeği (ASRS-V1.1): Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10:77-87.
- DSM-IV-TR (2001) *Tanı Ölçütleri*. Başvuru El Kitabı. Çev: E Köroğlu, Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Deb S, Dhaliwal AJ, Roy M (2008) The usefulness of Conners' rating scales-revised in screening for attention deficit hyperactivity disorder in children with intellectual disabilities and borderline intelligence. *J Intellect Disabil Res*, 52:950-965.
- Erol N, Türütgen Z (1997) *Türkiyede ruh sağlığı profili: Çocuk ve gençlerde yeterlik alanları ile sorun davranışların dağılımı*. Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı.
- Ebel RL (1965) *Measuring educational achievement*. New Jersey, Englewood Cliffs, Prentice-Hall.
- Gau S, Soong WT, Chiu Y N ve ark. (2006) Psychometric properties of the Chinese version of the Conners' parent and teacher rating scales-revised: Short form. *J Atten Disord*, 9:648-659.
- İnanç B (1990) *Türk ergenlerinin öz-imağları*. 5. Ulusal Psikoloji Kongresi. Özel sayı, 8:519-526.
- Ismail WSW, Jaafar NRN, Daud TIM ve ark. (2010) The association between the attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) symptoms and bully/victim problem among Malaysian sixth-graders. *Asian J Psychiatr*, 11:1-8.
- Günay Ş, Savran C, Aksoy UM (2006) Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Ölçeğinin dilsel eşdeğerlilik, geçerlik ve güvenilirlik ve norm çalışması. *Türkiye'de Psikiyatri Dergisi*, 8:98-104.
- Gökler B, Ünal F, Pehlivan Türk B ve ark. (2004) Okul çağı çocukları için duygulanım bozuklukları ve şizofreni görüşme çizelgesi-şimdi ve yaşam boyu şekli-Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 11:109-116.

- Güvenir T, Özbek A, Baykara B ve ark. (2008) Güçler ve güçlükler anketinin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15: 65-74.
- Kaner S, Büyüköztürk Ş, İşeri E (2006) Ergenlerin problem davranışlarının yaşlarına ve cinsiyetlerine göre incelenmesi. 11. Ergen Günleri, 1-3 Aralık 2006, Ankara.
- Kaner S, Büyüköztürk Ş, İşeri E ve ark. (2006) Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği Uzun Formunun Türkçe uyarlama çalışması. 14. Ulusal Psikoloji Kongresi, 6-8 Eylül 2006, Ankara.
- Kaner S, Büyüköztürk Ş, İşeri E (2011a) Conners-Wells Ergen Öz-Bildirim Ölçeği Uzun Formu: Türk ergenlerde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14:71-84.
- Kaner S (baskıda) ADHD symptoms in national samples of Turkish adolescents: Self, parent, and teacher reports. *Procedia Social and Behavioral Sciences*.
- Kaner S, Büyüköztürk Ş, İşeri E (2012) Conners Anababa Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş Kısa: Türkiye uyarlama çalışması. *Nöropsikiyatri Arşivi*, baskıda
- Kaner S, Büyüköztürk Ş, İşeri E (baskıda) Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş Kısa: Türkiye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*.
- Kline P (2005) Principles and practice of structural equation modeling: Methodology in the social sciences. The Guilford Press.
- Lam LT, Yang L (2008) Duration of sleep and ADHD tendency among adolescents in China. *J Atten Disord*, 11:437-444.
- Marsh HW, Balla JR, McDonald R (1998) Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychol Bull*, 103:391-410.
- Mazefsky CA, Kao J, Oswald DP (2010) Preliminary evidence suggesting caution in the use of psychiatric self-report measures in adolescents with high-functioning autism spectrum disorders. *Res Autism Spectr Disord*, 5:164-174.
- Öncü B, Ölmez Ş, Şentürk V (2005) Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği Türkçe formunun erişkin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunda geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg*, 16:252-259.
- Parker JD, Bond BJ, RekerDL (2005) Use of Conners-Wells Adolescent Self-Report Scale (Short Form) with children. *J Atten Disord*, 8:188-194.
- Parker JD, Bond BJ, RekerDL ve ark. (2005) Use of Conners-Wells Adolescent Self-Report Scale (Short Form) with children. *J Atten Disord*, 8:188-194.
- Pierrehumbert B, Bader M, Thevoz S ve ark. (2006) Hyperactivity and attention problems in a Swiss sample of school-aged children: Effects of school achievement, child gender, and informants. *J Atten Disord*, 10:65-76.
- Renk K (2005) Cross-informant ratings of behavior of children and adolescents: The "gold stardart". *J Child Fam Stud*, 14:457-468.
- Rucklidge JJ, Hancock R (2002) Validity of the Brown ADD Scales: An investigation in a predominantly inattentive ADHD adolescent sample with and without reading disabilities. *J Atten Disord*, 5:155-164.
- Steer RA, Kuma G, Beck AT (2001) Use of Conners-Wells' Adolescent Self-Report Scale: Sport Form with psychiatric outpatients. *J Psychopathol Behav Assess*, 23:231-239.
- Dursun OB (2009) Gelişim ve Ruhsal Sağlık Değerlendirmesi Türkçe'ye uyarlama ve geçerlik çalışması. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Schermelleh-Engel K, Moosbrugger H (2003) Evaluating the fit of structural equation models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8:23-74.
- Sümer N (2000) Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3:49-74.
- Sullivan JR, Riccio CA (2007) Diagnostic group differences in parent and teacher ratings of the BRIEF and Conners' scales. *J Atten Disord*, 11:398-406.
- Şencan H (2005) Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik. Ankara, Seçkin Yayınları.
- Şimşek ÖF (2007) Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş. Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara, Ekinoks.
- Turgay A (1995) DSM-IV'e dayalı Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanı ve Değerlendirme Envanteri. Yayınlanmamış araştırma raporu.